

Machinestempels als verzamelgebied (3)

Jos M.A.G. Stroom.

Zo'n 10 tot 15 jaar geleden kon je nog regelmatig interessante vlagstempels tegenkomen. In die tijd had iedere enigszins beduidende stad in het postkantoor een of meerdere stempelmachines staan die (vrijwel) dagelijks gebruikt werden. Maar tegenwoordig wordt alle standaardpost verwerkt in de grote postfabrieken. Bovendien worden daar nog maar nauwelijks bijzondere stempelvlaggen gebruikt. Maar nu is de decembermaand "Het Walhalla" voor de verzamelaar van machinestempels.

Want tijdens de Kerst- en Nieuwjaarsperiode (die in "postjargon" de KNJ-periode heet) wordt dan alles wat maar stempelen kan tijdelijk weer van stal gehaald, en kunnen we ook weer afstempelingen uit de zogenaamde "kleinere plaatsen" tegenkomen.

Misschien kunt U zich beheersen om in december niet meteen alle (nieuwe) kerstzegels van de post af te scheuren, maar de poststukken even te laten liggen. In deze aflevering ga ik vertellen wat U daarbij zoal aan kunt treffen. Maar eerst kijken we met een schuin oog terug naar wat in de afgelopen jaren gebeurde.

In de KNJ-periode werken de grote sorteercentra natuurlijk op volle toeren, dus komen we ook de "alledaagse" stempels tegen. De slogans in de vlaggen vertonen weinig variatie met die welke door het jaar heen gebruikt worden. Maar soms krijgt U nog "Prettige Feestdagen" of een "Gelukkig Nieuwjaar" toegewenst (Afbeelding 12).

Afb. 12. Stempelvlaggen PF en GN, beide in 2 verschillende handschriften. Prettige Feestdagen uit 's Gravenhage heeft een kopstaande stok, met daarin weer kopstaande maand (XII met schreven), zodat die weer goed staat.

Om een deel van de grote drukte bij de sorteercentra in die drukke periode weg te halen, werd er in 1998 een "noodvoorziening" getroffen. Verspreid over het hele land werden zo'n 140 postvestigingen aangewezen, die belast werden met het stempelen van de post voor de eigen regio. In een aantal plaatsen werd een oudere stempelmachine opnieuw in gebruik genomen. Voor 105 andere tijdelijke stempelplaatsen werden bovendien nieuwe machines van het type "Klüssendorf" aangeschaft. Dit zijn de machines met grote ronde datumstempel (= plaatsnaamstempel) en een vierkante vlag van 3x3 cm. Om de machines jaarlijks op diverse plaatsen in te kunnen zetten werden de plaatsnaamstempels niet voorzien van een naam, maar van de algemene tekst "PTT POST" met daaronder een volgnummer (Afbeelding 13).

Afb.13. PTT POST-nummerstempels 7) uit 1998, met een driecijferig nummer. Slechts enkele stempels werden gebruikt in combinatie met een Postcode-vlag (006 Zwolle), de meeste met golflijnen (033 Nijmegen). En: waar gewerkt wordt, worden fouten gemaakt, dus ook de instelling van de datum kan incorrect zijn. Voorbeeld: stempel 030 (Maastricht) met als datum 10__11 .

Twee jaar lang is er gewerkt aan een overzicht van de in 1998 en 1999 gebruikte nummerstempels en hun locaties. Deze lijst is terug te vinden in Filatelie van december 2000 8).

Ook in de KNJ-periodes van 2000 en 2001 werden deze extra machines weer ingezet, en het aantal werd uitgebreid tot 107. Maar of ze ook allemaal gebruikt zijn is tot op heden nog een vraag. Ook is nog niet van alle machines de locatie bekend.

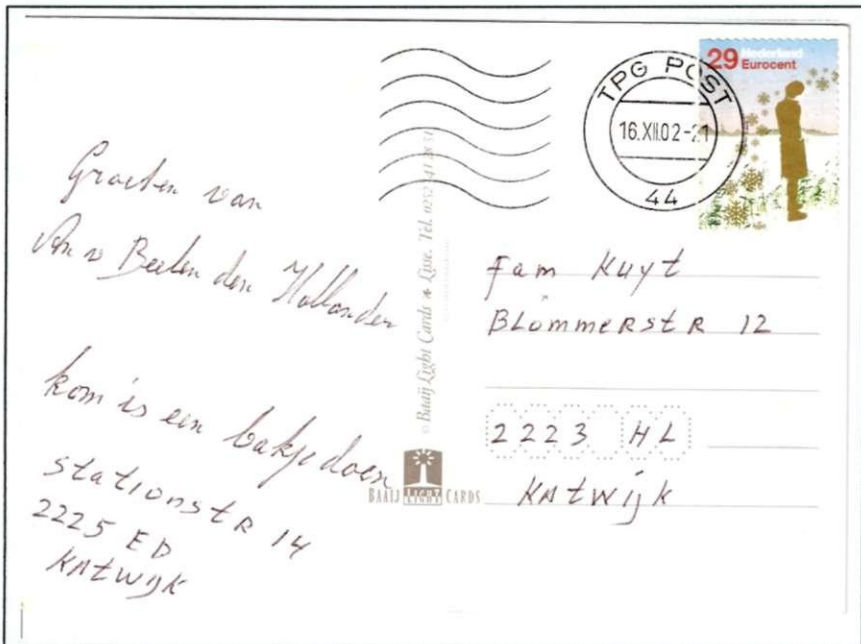
Toen in 2002 de naam van PTT POST werd vervangen door TPG POST, werden ook de datumstempels veranderd. Althans: een gedeelte ervan. In de KNJ-periode van 2002 komen zowel PTT POST- als TPG POST-nummerstempels voor.

De stempels met TPG hebben nu niet meer een maandaanduiding in Arabische, maar in Romeinse karakters. Bovendien bestaan de nummers onder de 100 maar uit twee cijfers. (Afbeelding 14)

Afb.14 a. (links) TPG POST-stempels uit 2002 met tweecijferig nummer in het stempel. Ook hier zijn de meeste stempels voorzien van een golflijnenvlag, slechts enkele met de Postcode reclame.

Afb. 14 b. (onder) De kaart met stempel 44 is een mooi voorbeeld van hoe uitgezocht kan worden waar de afstempeling heeft plaatsgevonden: geadresseerde en afzender wonen beide in Katwijk!

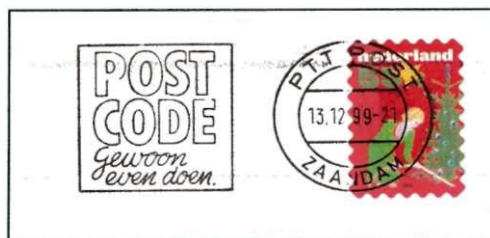

In 2002 worden ook de nummers 108 t/m 111 aangetroffen, in 2003 nog 112. Deze stempels hebben een ander uiterlijk: er is alleen een buitenring (en geen dubbele ring), de letters TPG POST hebben een ander lettertype, en de maandkarakters zijn Arabisch (afbeelding 15). Ook het stempel met nr. 107 werd vervangen door de nieuwe stempelvorm, waarbij de Postcode vlag plaats moest maken voor golflijnen.

Afb. 15. Twee TPG POST-stempels uit 2002 en 2003 (107 resp. 113) met de nieuwe stempelvorm, en een afdruk van de oude vorm van 107 uit 2001.

In de jaren van 2003 t/m 2005 heb ik betrekkelijk weinig post met nummerstempels gezien. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat de machines veel minder gebruikt zijn dan in de daaraan voorafgaande jaren. Door te blijven zoeken moet duidelijk worden of alle nummerstempels inderdaad elk jaar gebruikt zijn 9) .

Afb.16. Het aparte PTT POST-stempel met plaatsnaam Zaandam. Het gebruik hiervan is bekend van 1998 t/m 2002, met Postcodervlag.

Door gebrek aan materiaal uit deze jaren kan ik ook niet zeggen of het aparte PTT POST-stempel zonder nummer, maar met de plaatsnaam Zaandam (Afbeelding 16) later ook als TPG POST-stempel gebruikt is. Ik hoop het nog eens tegen te komen uit 2003 of daarna.

Enkele van de Klüssendorf-machines worden door het jaar heen ook gebruikt, en wel voor de stempeling van rouwpost. Omdat ze voorzien zijn van een golflijnenvlag, worden onaangename teksten zoals "Prettige Feestdagen" en "Gelukkig Nieuwjaar" vermeden. Ook in vroeger jaren waren er andere vervelende teksten als "Verpak het in een postpak" of "Postmuseum bewegend origineel" (Afbeelding 17).

Afb.17. Voorbeelden van rouwbrieven met ongewenste teksten.

Nu TPG POST weer is verdwenen en TNT post op 16 oktober 2006 daarvoor in de plaats gekomen is (Afbeelding 18), ligt het voor de hand dat de nummerstempels, als ze weer gebruikt gaan worden, nu TNT POST-stempels zullen worden.

Vandaar mijn uitnodiging aan het begin van dit artikel om Uw kerstpost eens op een stapeltje te leggen en niet meteen de zegels eraf te scheuren. En misschien komt u ook andere minder gebruikelijke stempels tegen.

Ik wens U alvast fijne feestdagen en een voorspoedig 2007.

Afb. 18. Nieuw vlagstempel met aankondiging dat TPG post voortaan TNT post is. Gebruikt op 16 oktober 2006, tevens de dag van uitgifte van de TNT-postzegel.

Noten:

7) Van Marrewijk bezigt voor deze stempels de term "Eindejaarsnummerstempels". Bert van Marrewijk, "Van Andreaskruis tot eindejaarsnummerstempel, 100 jaar eindejaarspost" in: De Kartelrand, Informatieblad voor de leden van De Globe afdeling Wageningen, nr. 20, januari 2006. Uit dit artikel heb ik enkele passages gebruikt.

8) Jos M.A.G. Stroom en E.J. Feenstra, "PIT POST-nummerstempels in kaart gebracht. Lezers 'Filatelie' en leden Po & Po leverden materiaal" in: Ned. Maandblad voor Filatelie, december 2000, pag. 820-826.

9) Indien U hierover gegevens heeft of stukken beschikbaar wilt stellen, kunt u mij via mijn mail-adres stroom@wiz.nl bereiken.